

Seletuskiri haridus- ja teadusministri määruse „Teaduse tippkeskuste nimetamise ja finantseerimise tingimused ja kord“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Käesolev määrus kehtestatakse teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse § 17¹ lõike 2 alusel. Määruse kehtestamise eesmärk on reguleerida teaduse tippkeskuste nimetamise ja finantseerimise tingimusi ja korda.

Teaduse tippkeskusi on Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt toetatud kõigi seniste struktuurivahendite perioodide eelarvetest. Perioodil 2004 kuni 2006 toetati peamiselt teadus- ja arendustegevuseks vajaliku infrastruktuuri kaasajastamist. Perioodil 2007 kuni 2013 toetati 12 teaduse tippkeskuste tegevust ning perioodil 2014 kuni 2020 üheksa teaduse tippkeskuste tegevust. Rahastusmeetme eesmärk on senini olnud rahvusvaheliselt kõrgel tasemel teadus- ja arendustegevuse toetamine, selle jätkusuutlikkuse tagamine ning Eesti teaduse koostöö- ja konkurentsivõime tugevdamine Euroopa Teadusruumis.

Balti Uuringute Instituudi poolt teostatud poliitikaanalüüs „Teaduse tippkeskuste meetme hindamine“¹ (edaspidi *teaduse tippkeskuste toetusmeetme mõjuanalüüs*) tuvastas, et senine meede on täitnud oma eesmärgi, on olnud tulemuslik ning on kujunenud Eesti teadus- ja arendussüsteemis oluliseks toetusmeetmeks, mis vajab jätkamist ka edaspidi. Kuid hindamisel tuvastati meetmes ka mitmeid kitsaskohti:

- 1) tippkeskused ei ole avalikkusele nähtavad, nende tegevus ja roll ei ole laialdaselt teada ning kuigi meetme raames toetatakse teaduse populariseerimist, ei ole olnud selge, mis on olnud selle tegevuse eesmärk;
- 2) meede ei toeta koostööd era- ja avaliku sektoriga;
- 3) meede ei toeta interdistsiplinaarset teadus- ja arendustegevust, kuna toetust antakse kuues teadusvaldkonnas;
- 4) meetme indikaator (publikatsioonide arv) ei mõõda teaduse kvaliteeti ega ole kõigile teadusvaldkondadele võrdselt sobilik;
- 5) meedet peetakse tühimike täitmise või uurimisrühmade tavapärase tegevuse lisarahastuse instrumendiks.

„Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021 – 2035“ (edaspidi *TAIE arengukava*) seab eesmärgiks Eesti teaduse, arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse koostoimes suurendada Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele. TAIE arengukava eesmärkide saavutamiseks on kavandatud kolm suunda, teaduse tippkeskuste toetamine panustab alaeesmärgi „Eesti teadus on kõrgetasemeline, mõjus ja mitmekesine“ saavutamisse. Tippkeskustega seoses on arengukavas toodud välja järgmised tegevused:

- jätkatakse tipp-teaduse (sh teaduse tippkeskuste) ja teadusrühmade interdistsiplinaarse ja asutuseülese koostöö toetamist Eesti arengule olulistest valdkondades;
- luuakse stiimulid teadusasutustele, nende tugistruktuuridele ja teadlastele juhirolli võtmiseks rahvusvahelistes võrgustikes, programmides ja partnerlustes, sh koostööks kolmandate riikidega.

Uue teaduse tippkeskuste toetusmeetme väljatöötamisel on võetud arvesse teaduse tippkeskuste toetusmeetme mõjuanalüüsi tulemusi ning TAIE arengukavas seatud eesmärgi. Meetme eesmärk seotakse senisest tugevamalt uurimisrühmade koostööga ning selle kaudu kõrgel tasemel ja läbimurdelise teadus- ja arendustegevuse arendamisega Eesti vajadustest lähtuvas valdkondades. Selleks hinnatakse teaduse tippkeskuste tegevuses esmakordselt nende panust

¹ Kivistik, K., Veliste, M., Aidarov, A., Pihelgas, M., Jurkov, K., Derevski, R., Adamson, A.-K. (2022). Teaduse tippkeskuste meetme hindamine. Lõpparuanne. Tartu: Balti Uuringute Instituut.

Eesti riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ arenguvajaduste lahendamises, sealhulgas TAIE arengukava fookusvaldkondade arendamises.

Eelnõu ja seletuskirja koostasid Haridus- ja Teadusministeeriumi teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna nõunik Kairi Värvi (735 4048; Kairi.Varvi@hm.ee); Haridus- ja Teadusministeeriumi teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna peaekspert Mariann Saaliste (735 0214, Mariann.Saaliste@hm.ee); Haridus- ja Teadusministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusnõunik Sander Pelisaar (735 0261; Sander.Pelisaar@hm.ee); Haridus- ja Teadusministeeriumi teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna juhataja Katrin Pihor (735 0170; Katrin.Pihor@hm.ee).

Toetusmeetme kujundamises on Haridus- ja Teadusministeerium konsulteeritud SA Eesti Teadusagentuuri valdkonna ekspertidega.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse eelnõu koosneb viiest peatükist. Esimeses peatükis reguleeritakse üldsätted, teises peatükis reguleeritakse toetatavad tegevused, toetuse määr ja periood. Kolmanda peatüki moodustavad nõuded taotlejale, partneritele ja taotlusele. Neljanda peatükiga sätestatakse toetuse taotlemise, taotluste hindamise, toetuse eraldamise ja teaduse tippkeskuste nimetamisega seonduv. Viiendas peatükis reguleeritakse teaduse tippkeskuse tegevuse muutmine ja toetuse kasutamise aruandlus.

2.1. Üldsätted

Eelnõu § 1 – reguleerimisala

Paragrahv sätestab määruse reguleerimisala. Määrusega reguleeritakse teaduse tippkeskuste nimetamise ja finantseerimise kord, sealhulgas toetuse andmise tingimused ja toetuse andmise protsess. Samuti täpsustatakse, kuidas toimub teaduse tippkeskuste toetuse kasutamise aruandlus.

Eelnõu § 2 – mõisted

Mõistete paragrahvis on defineeritud määruses kasutatavad olulisemad mõisted. Mõistete defineerimisel on võimalusel lähtutud rahvusvaheliselt tunnustatud definitsioonidest.

- „Eesti 2035“ arenguvajaduste defineerimisel on lähtutud Eesti pikaajalise arengustrateegia vastavatest kirjeldustest, mis on leitavad: <https://valitsus.ee/strateegia-eeesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/arenguvajadused>.
- „Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse arengukava 2021 – 2035“ fookusvaldkonnad on defineeritud vastavalt arengukavas sätestatud määratlusele: <https://taie.ee/taie-fookusvaldkonnad>.
- Teaduse tippkeskus on defineeritud lähtuvalt käesoleva määruse eesmärgist.
- Teaduse tippkeskuse toetus on defineeritud lähtudes käesoleva määruse toetuse tingimustest.
- Teadus- ja arendustegevus definitsioon on sõnastatud rahvusvaheliselt tunnustatud OECD avaldatud „Frascati käsiraamatu“ määratluse põhjal: https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2016/11/FrascatiManual2015_2ptk.pdf.
- Alusuuringute definitsioon on sõnastatud rahvusvaheliselt tunnustatud OECD avaldatud „Frascati käsiraamatu“ määratluse põhjal.
- Rakendusuuringute definitsioon on sõnastatud rahvusvaheliselt tunnustatud OECD avaldatud „Frascati käsiraamatu“ määratluse põhjal.
- Eksperimentaalarenduse definitsioon on sõnastatud rahvusvaheliselt tunnustatud OECD avaldatud „Frascati käsiraamatu“ määratluse põhjal.

- Kõrge riski, suure kasupotentsiaaliga teadus- ja arendustegevuse definitsioonis on lähtunud OECD raporti „*Effective Policies to Foster High-Risk/High-Reward Research*“ vastavast kirjeldusest: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/06913b3b-en.pdf?expires=1678178060&id=id&accname=guest&checksum=CB1E7A3EF31A73491A3B55DBF1AA301E>.
- Läbimurdeline teadustulemus on tuletatud kõrge riski, suure kasupotentsiaaliga teadus- ja arendustegevuse määratlusest.
- Teadus- ja arendustöötaja on defineeritud lähtudes teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse § 7¹ punktist 1.
- Uurimisrühm on käesolevas määruses defineeritud kindla koosseisu ning taotlemise hetkel käimasoleva teadus- ja arendusprojekti läbiviimise kaudu. Teaduse tippkeskuse uurimisrühma moodustavad käimasolevat teadus- ja arendusprojekti läbiviiva uurimisrühma juht, selle kõik või osad põhitäitjad ja täitjad. Põhjendatud juhtudel võib teaduse tippkeskuse uurimisrühma kaasata põhitäitjatena ka asutuse teisi teadus- ja arendustöötajad, kui see aitab kaasa teaduse tippkeskuse eesmärkide saavutamisele.
- Uurimisrühma juhi defineerimisel on lähtunud SA Eesti Teadusagentuuri uurimistoetuste kordades sätestatud määratlusest, mida on kohandatud vastavalt teaduse tippkeskuse toetuse tingimustele. Uurimisrühma juht peab asutuses töötama vähemalt 0,5 koormusega.
- Põhitäitja definitsioon on tuletatud SA Eesti Teadusagentuuri uurimistoetuste kordades sätestatud määratlusest, mida on täiendatud vastavalt teaduse tippkeskuse toetuse tingimustele.
- Teadus- ja arendusprojekt on käesolevas määruses defineeritud ajalise ja rahalise mahu ning kajastamise kaudu Eesti Teadusinfosüsteemis. Teadus- ja arendusprojekti mahu piirang on tuletatud uurimistoetuse stardigrandi fikseeritud grandimahust aastas, lähtudes põhimõttest, et stardigrant on piisava mahuga grant uurimisrühma loomiseks ja selle tegevuse rahastamiseks. Käimasolevaks projektiks loetakse neid teadus- ja arendusprojekte, mille läbiviimise periood kestab vähemalt teaduse tippkeskuste toetuse taotlusvooru alguskuupäevani.
- Teadustaristu defineerimisel on lähtunud Eesti teadus- ja arendussüsteemis kokkulepitud määratlusest.
- Riikliku tähtsusega teadustaristu all on silmas peetud objekte, mis on kantud Eesti teadustaristu teekaardile: https://etag.ee/wp-content/uploads/2019/06/ETAg_Teadustaristu_teekaart_2019.pdf.
- Ühispublikatsioonide defineerimisel on lähtunud käesoleva määruse eesmärgist toetada teadus- ja arendusasutuste uurimisrühmade koostööd, koostööd era- ja avaliku sektoriga ning rahvusvahelist koostööd.
- Teaduse tippkeskuse juhi defineerimisel on lähtunud käesoleva toetuse eesmärkidest ning on määratletud tippkeskuse juhi ülesanded.
- Teaduse tippkeskuse teadusnõukoja defineerimisel on lähtunud rahvusvahelisest praktikast, definitsioonis on sätestatud teadusnõukoja tegevuse eesmärk ja moodustamise põhimõtted.

Eelnõu § 3 – toetuse andmise eesmärk ja tulemus

Paragrahvis on sätestatud teaduse tippkeskuse toetuse andmise eesmärk ning oodatud tulemused.

Eelnõu § 3 lõikes 1 on sätestatud teaduse tippkeskuse toetuse eesmärk. Teaduse tippkeskuste toetuse andmise eesmärgiks on arendada silmapaistvalt kõrge tasemega Eesti uurimisrühmade koostööd ja ühistegevust, selleks, et lahendada Eesti arenguvajadustest lähtuvaid kõrge riski ja suure kasupotentsiaaliga teadusküsimusi.

Teaduse tippkeskuse toetusmeetme fookuses on ennekõike rahvusvaheliselt kõrge tasemega Eesti uurimisrühmade koostöö toetamine, mille kaudu oleks võimalik tõsta Eestis läbiviidava teadus- ja arendustegevuse taset, tulemuslikkust ja mõju. Koostöö tagamiseks peavad teaduse

tippkeskuse moodustama vähemalt kaks positiivselt evalveeritud riigi või avalik-õiguslikku teadus- ja arendusasutust ning planeeritud tegevuses peab osalema vähemalt kolm uurimisrühma. Teaduse tippkeskuse tegevuses saavad partnerina osaleda ka eraõiguslikud positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutused.

Kõrgetasemeliste uurimisrühmade koostöö eesmärgiks seatakse kõrge riski ja suure kasupotentsiaaliga teadus- ja arendustegevuse arendamise kaudu lahendada Eesti arenguvajadustest lähtuvaid teadusküsimusi. Kõrge riski, suure kasupotentsiaaliga teadus- ja arendustegevuseks loetakse teadustööd, mille tulemusena saadud uued teadmised on silmapaistvalt uudsed, varasemast oluliselt erinevad või rakendatavad paljudes teadusvaldkondades.

Teaduse tippkeskuse toetusmeede toetab teadlaste akadeemilist vabadust, kuna tippkeskuse teadussuuna ja -teema valivad tippkeskuses osalevad uurimisrühmad. Kuid olulise erinevusena, võrreldes varasemate teaduse tippkeskuste meetmetega, on käesolevas meetmes seatud sihiks tippteaduse tulemuste kooskõla suurendamine Eesti ühiskonna ja majanduse vajadustega. Teaduse tippkeskuste valimisel hinnatakse tippkeskuse teema ja eesmärgi väärtust ja kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ arenguvajadustega, sealhulgas TAIE arengukava fookusvaldkondadega, pidades silmas „Eesti 2035“ aluspõhimõtteid². „Eesti 2035“ arenguvajadused on üleilmsete arengusuundade ja Eesti olukorra analüüsi kohaselt üheksa arenguvajadust, mille raames tuleb Eesti astuda olulisi samme seisundi parandamiseks või võimaluste ärakasutamiseks, nendeks on:

- 1) rahvastik – Eesti rahvaarv väheneb ja on 2035. aastal umbes 1,2 miljonit inimest;
- 2) tervis ja eluiga – Eestis on oodatava eluea (78,4 aastat) kasv Euroopa Liidu kiireim, kuid jääb keskmisele endiselt alla;
- 3) ühiskond ja võimalused – sidususe suurendamiseks on vaja kujundada inimeste väärtushinnanguid kõiki ühiskonnarühmi toetavaks ning mitmekesisust väärtustavaks;
- 4) õppimisvõimalused – Eestis on suur erialase hariduseta inimeste osakaal: 27% täiskasvanutest (25–64aastased) on eri- ja kutsealase hariduseta;
- 5) ettevõtluskeskkond – Eesti tööjõu tootlikkus on kasvanud, kuid piirkondlikult ebaühtlaselt ja alla oodatud tempo;
- 6) elurikkus ja keskkond – Eesti majandus on heitemahukaim Euroopas, punase raamatu koostamise käigus hinnatud 13 500 Eestis leiduvast liigist hinnati soodsaks vaid poolte seisund;
- 7) ruum ja taristu – Eesti linnastumine on üks kiiremaid OECD riikide seas, prognoosi kohaselt elab linnades 69,4% elanikest;
- 8) julgeolek ja turvalisus – Eestit peab turvaliseks riigiks 94% elanikkonnast, Eesti rahvastiku paiknemine on ebaühtlane ning on piirkondi, kus turvalisust tagavate teenuste kättesaadavuse kindlustamine on tõhus ainult koostöös kogukonnaga;
- 9) riigijuhtimine – maksukoormus on Eestis 34% SKPst (2020. aastal) ning langeb, jõudes 2035. aastaks 32,7%ni.

TAIE arengukava fookusvaldkonnad on TAIE arengukava raames kokku lepitud ja kinnitatud eelisarendatavad teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse valdkonnad, millel on oluline potentsiaal lahendada majanduse ja ühiskonna väljakutseid. TAIE arengukava fookusvaldkondi on viis: digilahendused igas eluvaldkonnas; tervisetehnoloogiad ja -teenused; kohalike ressursside väärindamine; nutikad ja kestlikud energialahendused; elujõuline Eesti ühiskond, keel ja kultuuriruum.

Eelnõu § 3 lõikes 2 on reguleeritud toetuse andmise eeldatavad tulemused. Teaduse tippkeskuse toetuse andmise eeldatavaid tulemusi on viis.

---

² „Eesti 2035“ aluspõhimõtted on toodud: <https://valitsus.ee/strateegia-eeesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/aluspohimotted-ja-sihid#aluspohimotted>.

Toetuse andmise tulemusena on tagatud Eesti positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutuste kõrge tasemega uurimisrühmade koostöö ning Eesti läbiviidava teadus- ja arendustegevuse taseme, tulemuslikkuse ja mõju tõstmine. Toetuse andmise eelduseks on, et uurimisrühmade koostöö tulemusena saavutatakse selliseid teadustulemusi, mida üksikutel uurimisrühmadel on keeruline saavutada ning mis aitavad kaasa teadusvaldkondade arengule tervikuna. Tulemuste saavutamist mõõdetakse kvalitatiivselt ja järgmise kvantitatiivse näitajaga: eelretsenseeritavate teaduspublikatsioonide arv kategooriate lõikes, ühispublikatsioonide arv kategooriate lõikes.

Teiseks oodatavaks tulemuseks on koostöö ja ühisloome tulemusena loodavad Eesti ühiskonna ja majanduse vajadustega arvestavad läbimurdelised teadustulemused ning tippkeskuste uurimissuundade jätkusuutlikkus ja järelkasv. Kui varasemates tippkeskuste taotlusvoorudes on keskendutud tippteaduse toetamisele kindlates teadusvaldkondades, siis käesolevas meetmes on rõhk interdistsiplinaarsusel ja seostel teaduse ning ühiskonna ja majanduse vahel. Tulemuse saavutamist mõõdetakse kvalitatiivselt ja järgmiste kvantitatiivsete näitajatega: eelretsenseeritavate teaduspublikatsioonide arv kategooriate lõikes, kaitstud intellektuaalomand (sh registreeritud patenditaotlused), kõrgetasemelistel konverentsidel peaesinejana esinemiste arv, tippkeskuse teadussuunal doktorikraadi kaitsnute arv.

Toetusmeetme kolmas eeldatav tulemus on Eesti uurimisrühmade rahvusvahelise konkurentsivõime kasv, mis väljendub edukuses rahvusvaheliste konkurentsipõhiste toetuste taotlemises ning rahvusvahelises koostöös osalemises. Teaduse tippkeskuse taotluses ning aruandluses hinnatakse tippkeskuse toetuse välist rahastust, eelkõige välisriikide või Euroopa Liidu konkurentsipõhiste toetuste aga ka siseriiklike teadus- ja arendustegevuse toetuste või teadus- ja arendusteenuste lepingute olemasolu ja mahtu. Tulemuse saavutamist mõõdetakse näitajaga: lisarahastuse kaasamise maht.

Neljandaks oodatud tulemuseks on teaduse tippkeskuse teadustulemuste ja oskuste integreerimine kõrgharidusõppe tegevusse. Kõrgharidusõppe teaduspõhisuse ning seeläbi kvaliteedi tõstmiseks on vaja Eesti tippteaduse väljundid paremini sidustada kõrgharidusasutuste õppetegevusega. Teadustulemuste integreerimine kõrgharidusõppesse võib olla seotud üliõpilaste juhendamise, õppekavade ja õppematerjalide ettevalmistamisega, õppetöös osalemisega, praktikate juhendamise või muude asjakohaste tegevustega. Tulemust mõõdetakse kvalitatiivselt.

Toetuse andmise viies eeldatav tulemus on seotud teaduse tippkeskuste tegevuse ning teadustulemuste tutvustamisega. Toetuse eesmärk on siseriiklikult ja rahvusvaheliselt tõsta teadlikkust Eesti teaduse tippkeskuste tegevusest ja olulisematest tulemustest ning tutvustada teaduse tippkeskusi laiemale avalikkusele kui Eesti teaduse lipulaevu. Tulemust mõõdetakse kvalitatiivselt.

2.2. Toetatavad tegevused, toetuse määr ja periood

Paragrahviiga reguleeritakse tegevused, millele on võimalik teaduse tippkeskuse toetust kasutada. **Eelnõu § 4 lõikes 1** nimetatakse toetatavad tegevused punktidenä.

1) Meetmest toetatakse alusuuringute, rakendusuuringu ja eksperimentaalarenduse läbiviimist, mis on otseselt seotud teaduse tippkeskuse eesmärgi ja tulemuste saavutamisega. Tegevuse alla kuuluvad teadus- ja arendustegevuse läbiviimisega seotud otsesed kulud, sh teadus- ja arendustöötajate palgakulud, kulumaterjalide soetamine (tarvikud, vahendid, reagensid, kemikaalid jm), sisseostetavad teadus- ja arendusteenused. Kuigi teaduse tippkeskuse toetusmeede on eelkõige suunatud alusteaduste (teoreetiline või katsetel rajanev uurimistöo) uute teadmiste saamiseks nähtuste ja faktide põhialuste kohta, seadmata eesmärgiks saadud teadmiste rakendamist praktikas) toetamisele, on võimalik meetme toel läbi viia ka

rakendusuuringuid ja eksperimentaalarendusi, kui need on vahetult seotud tippkeskuse eesmärgi täitmiseks. Ühtlasi võib tippkeskuse tegevuse raames viia läbi loovuurimusi, kui see on vajalik teaduse tippkeskuse eesmärkide saavutamiseks. Loovuurimuseks loetakse loometegevuses väljenduvat ning sellel põhinevat uurimistööd, mille eesmärk on luua uusi teadmisi, uusi kulutuurivorme, uusi loome- või uurimismeetodeid või -tehnikaid ning panustada seeläbi uurimisvaldkondade, ühiskonna ja majanduse arengusse.

Teaduse tippkeskuse toetusmeetme laiem eesmärk on toetada Eestis kõrge riski, suure kasupotentsiaaliga teadus- ja arendustegevust. Kõrge riski, suure kasupotentsiaaliga teadus- ja arendustegevuseks loetakse tegevust, millel on ühelt poolt oma uudsuse, ainulaadsuse või interdistsiplinaarsuse tõttu suur risk ebaõnnestuda, kuid mille õnnestumisel tekkinud uus teadmine on murranguline, erinedes silmapaistvalt senisest teadmistest, praktikatest või millel on potentsiaalne rakendusala paljudes eri teadusvaldkondades.

2) Meetmest toetatakse teadus- ja arendustegevuseks vajaliku aparatuuri, seadmete ja tarkvara soetamist, hooldamist samuti olemasolevate seadmete ja aparatuuri kaasajastamist ja hooldamist (sh remonti), mis on seotud teaduse tippkeskuse tehnilise võimekuse ja töövahendite tagamisega. Vastavalt määruse eelnõu § 5 lõikele 2, on teaduse tippkeskuse toetusest võimalik seadmetesse, aparatuuri ja tarkvarasse investeerida kuni 20% toetuse kogumahust. Meetme eesmärk ei ole uute teadustaristu objektide loomine, vaid eelkõige olemasoleva taristu kohandamine ja kaasajastamine, mis on teaduse tippkeskuses läbiviidava kõrgetasemelise ja kvaliteetse teadustegevuse eelduseks.

3) Meetmest toetatakse teadustaristu, sealhulgas Eesti riikliku tähtsusega teadustaristu, välisriigi või rahvusvahelise teadustaristu kasutamist. Kõrgetasemelise ja läbimurdelise teadus- ja arendustegevuse üheks eelduseks on tipptasemel ja kaasaegse teadustaristu olemasolu ning sellele ligipääs. Ka TAIE arengukava seab sihiks teadustaristu kättesaadavuse ja kvaliteedi kindlustamise, taristute avamise ühiskasutamiseks ning ligipääsu tagamise riiklikult olulistele rahvusvahelistele teadustaristutele. Arengukava eesmärkide täitmiseks ning teaduse tippkeskuse toetuse optimaalseks rakendamiseks toetatakse olemasoleva siseriikliku või rahvusvahelise teadustaristu kasutamist teaduse tippkeskuse uurimisküsimuste lahendamiseks. Toetava tegevuse raames on võimalik katta taristu kasutamise liikmemaksu, taristu kasutamise seotud otseseid kulusid (sh vahendite ja reagentide kulusid), personalikulud jm asjakohaseid kulusid.

4) Meetmest toetatakse teaduse tippkeskuste teadus- ja arendustöötajate mobiilsust ja pädevuse kasvatamist. Rahvusvaheliselt kõrgel tasemel ja läbimurdelise teadus- ja arendustegevuse tagamiseks võimaldatakse toetust kasutada eri mobiilsuse ja pädevuse kasvatamisega seotud tegevusteks. Toetatakse koolituste, seminaride, õppereiside korraldamist ja/või nendes osalemist, rahvusvaheliste teaduskonverentside külastamist, lähetusi erialaseks täiendamiseks või rahvusvahelise koostöö loomiseks ja hoidmiseks, lähetusi teadustaristu kasutamiseks ning muid mobiilsusega seotud tegevusi. Toetust on võimalik kasutada nende teadus- ja arendustöötajate puhul, kelle tegevus on sisuliselt ja vahetult teaduse tippkeskuse tegevusega seotud, sh tippkeskuse juht, uurimisrühmade juhid, uurimisrühmade põhitäitjad. Ühtlasi on võimalik pädevuse kasvatamise ja mobiilsustoetust kasutada doktoriõppe üliõpilaste puhul, kes töötavad teaduse tippkeskuse uurimisteemal nooremteadur-doktorandina.

5) Meetmest toetatakse teadus- ja arendustegevuse riigisisest ja rahvusvahelist koostööd ja võrgustumist. Riigisisese koostöö alla kuulub nii tippkeskuse uurimisrühmade koostöö toetamine ja arendamine, kui ka koostöö teaduse tippkeskuste väliste asutustega (sh teiste positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutustega ning kui asjakohane, koostöö avaliku sektori asutustega või ettevõtjatega). Rahvusvahelise koostöö all peetakse silmas rahvusvahelistes erialaorganisatsioonides ja -võrgustikes osalemist ning võimalike koostööpartnerite suunalist tegevust. Teaduse tippkeskuse meetme eesmärk on tõsta läbi tugeva

rahvusvahelise koostöö Eesti uurimisrühmade konkurentsivõimet ning osaleda koostöös välispartneritega rahvusvahelistes teadus- ja arendusprojektides ja -algatustes.

6) Meetmest toetatakse teaduse tippkeskuse tegevuse ning teadus- ja arendustöö tulemuste tutvustamist ja levitamist. Meetme üheks eesmärgiks on kujundada toetust saanud teaduse tippkeskused siseriiklikult ja rahvusvaheliselt tuntud Eesti teaduse lipulaevadeks. Antud eesmärgi täitmiseks on teaduse tippkeskusel vaja kavandada tegevusi oma nähtavuse kasvatamiseks ning teadus- ja arendustegevuse tulemuste tutvustamiseks laiemale avalikkusele. Konkreetsed sihtrühmad valib tippkeskus ise, kuid toetatava tegevuse eesmärgiks ei ole niivõrd teadustulemuste tutvustamine samal erialal tegutsevates akadeemilistes ringkondades, kuivõrd just laiemale avalikkusele, sealhulgas teadustulemuste potentsiaalsetele kasutajatele ja rakendajatele. Kui asjakohane, on tippkeskusel võimalik arendada ka teadmuusiirde võimekust ja viia läbi teadmussiiret toetavaid tegevusi.

7) Meetmest toetatakse teaduse tippkeskuste juhtimise ja administreerimisega seotud tegevusi. Teaduse tippkeskuse tegevuse aluseks on edukas koostöö tippkeskusesse kuuluvate uurimisrühmade vahel, seega toetatakse meetmest ka tippkeskuse tegevuse juhtimist, sh tippkeskuse juhi, teadusjuhi ja/või administratiivjuhi palgakulusid. Samuti toetatakse teaduse tippkeskuse administreerimisega seotud muid tegevusi.

Eelnõu § 4 lõikega 2 täpsustatakse, et teaduse tippkeskustel on kohustuslik tegeleda vähemalt järgmise kolme tegevusega: 1) teadus- ja arendustegevuse läbiviimisega; 2) riigisisese ja rahvusvahelise koostöö ja võrgustumisega; 3) teaduse tippkeskuse ning selle teadustulemuste levitamise ja tutvustamisega. Ülejäänud tegevuste osas on teaduse tippkeskuse toetus paindlik, taotlejal on õigus oma tegevuse eesmärkidest ja planeeritud tulemustest lähtuvalt otsustada, milliseid muid antud paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevusi läbi viiakse. Siiski tuleb tippkeskuse tegevuse planeerimisel arvestada, et teaduse tippkeskus peab panustama meetme eesmärgi ning kõigi viie eeldatava tulemuse saavutamisse.

Eelnõu § 5 – toetuse määr ja periood

Paragrahvis reguleeritakse toetuse määr ja sellega seotud piirangud ning toetuse periood.

Eelnõu § 5 lõikes 1 täpsustatakse, et teaduse tippkeskuse toetus on kuni seitse miljonit eurot taotluse kohta seitsmeaastase perioodi jooksul. Taotleja ei ole kohustatud taotlema toetuse maksimaalset määra, toetuse mahu arvutamisel tuleb lähtuda teaduse tippkeskuse eesmärkidest, planeeritavatest tegevustest ning tippkeskuse koosseisust. Toetuse mahu põhjendatust võetakse arvesse taotluste hindamisel.

Eelnõu § 5 lõikes 2 reguleeritakse maksimaalne toetuse maht, mida on võimalik kasutada teaduse tippkeskuse tegevuseks vajaliku aparatuuri, seadmete ja tarkvara soetamiseks, kaasajastamiseks ja hoolduseks. Kokku on võimalik tippkeskuse taristusse investeerida kuni 20% toetuse mahust. Lisaks uute seadmete ostmisele, kuuluvad antud kulude alla ka seadmete paigaldamise ja seadistamisega seotud kulud ning remondikulud.

Eelnõu § 5 lõikega 3 reguleeritakse asutuse üldkulu katmine. Toetusest on võimalik kuni 25% kasutada asutuste üldkulu katmiseks. Sealjuures loetakse asutuse üldkuludeks selliseid kulusid, mis on seotud toetuse haldamisega ning toetuse täitmises osalejatele kvaliteetse uurimiskeskonna tagamisega.

Eelnõu § 5 lõikes 4 sätestatakse toetuse periood, vastavalt teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse § 17¹ lõikele 3 nimetab valdkonna eest vastutav minister teaduse tippkeskused seitsmeks aastaks. Teaduse tippkeskuste toetuse periood on seitse aastat alates

haridus- ja teadusministeeriumi tippkeskuste nimetamise käskkirjas sätestatud tegevuse alguskuupäevast.

2.3. Nõuded taotlejale, partnerile ja taotlusele

Eelnõu § 6 – nõuded taotlejale ja partneritele

Paragrahviga sätestatakse nõuded teaduse tippkeskuse taotlejale ning selles osalevatele partneritele.

Eelnõu § 6 lõikega 1 täpsustatakse, et teaduse tippkeskuse toetuse taotleja saab olla positiivselt evalveeritud avalik-õiguslik või riigi teadus- ja arendusasutus, mille uurimisrühmale või uurimisrühmadele toetust taotletakse. Positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutusi on Eestis 2023. a 22. nendest avalik-õiguslikke või riigi teadus- ja arendusasutusi on 13: Eesti Keele Instituut, Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Maaülikool, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Eesti Rahva Muuseum, Eesti Teaduste Akadeemia Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituut, Maaelu Teadmuskeskus, Tallinna Tehnikaülikool, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool, Tervise Arengu Instituut.

Eelnõu § 6 lõikes 2 sätestatakse, et toetuse taotleja peab teaduse tippkeskuse tegevusse partnerina kaasama vähemalt ühe Eesti positiivselt evalveeritud riigi või avalik-õigusliku teadus- ja arendusasutuse, mille uurimisrühm või uurimisrühmad osalevad taotluses esitatud eesmärkide ja tegevuste täitmises. Seega peavad ühe tippkeskuse moodustama vähemalt kaks riigi või avalik-õiguslikku positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutust. Ühtlasi on toetuse taotlejal õigus tippkeskuse tegevusse kaasata eraõiguslikke positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutusi, vastavalt käesoleva paragrahvi **lõikes 3** sätestatule. 2023. a omab positiivset evalveeritud staatust üheksa eraõiguslikku teadus- ja arendusasutust: BioCC OÜ, Cybernetica AS, Eesti metroloogia Keskasutus AS Metrosert, Icosagen Cell Factory OÜ, Protobios OÜ, SA Estonian Business School, STACC OÜ, Tervisetehnoloogiate Arenduskeskus AS, Toidu- ja Fermentatsioonitehnoloogia Arenduskeskus AS.

Eelnõu § 6 lõikega 4 täpsustatakse, et lisaks positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutustele on teaduse tippkeskuse tegevusse võimalik kaasata ka avaliku sektori asutuste teadus- ja arendustöötajad või eksperte, kes osalevad sisuliselt teaduse tippkeskuse tegevustes. Siiski, kuna tegemist on positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutustele suunatud meetmega, ei kaeta teiste asutuste kulusid toetuse eelarvest. Teised avaliku sektori asutused võivad osaleda teaduse tippkeskuse tegevuses omavahendite arvelt või kui asjakohane, võib nende osalemist toetada ministeerium, mille valitsemisalas vastav asutus on.

Eelnõu § 6 lõikes 5 täpsustatakse, et teaduse tippkeskuse peavad moodustama vähemalt kolm uurimisrühma positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutustest. Minimaalse uurimisrühmade arvu sätestamine on vajalik, et tagada meetme peamise eesmärgi, Eesti uurimisrühmade ja teadus- ja arendusasutuste koostöö toetamine läbimurdeliste teadustulemuste loomiseks, saavutamine.

Uurimisrühmaks loetakse käesoleva määruse eelnõu kohaselt positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutuses töötavate teadus- ja arendustöötajate rühma, mis koosneb uurimisrühma juhust, põhitäitjatest ja täitjatest ning mis tegeleb vähemalt ühe teadus- ja arendusprojekti läbiviimisega. Sealjuures loetakse teadus- ja arendusprojektiks Eesti Teadusinfosüsteemis kajastatavat, taotlemise aastal käimasolevat projekti, mille eesmärk on luua uut teadmist ja mille periood on vähemalt kaks aastat ning mille rahastuse maht on vähemalt 210 000 eurot.

Teaduse tippkeskuse tegevuses osaleva uurimisrühma võivad moodustada käimasolevat teadus- ja arendusprojekti läbiviiva uurimisrühma juht koos kõikide või osade põhitäitjate ja täitjatega.

Ühtlasi võib, põhjendatud juhtudel, uurimisrühma kaasata põhitäitjatena ka asutuse teisi teadus- ja arendustöötajaid, kui see aitab kaasa teaduse tippkeskuse eesmärkide saavutamisele.

Eelnõu § 6 lõikega 6 sätestatakse uurimisrühmade rahastusele täiendav kohustus. Teaduse tippkeskuse tegevusse on võimalik kaasata üksnes neid uurimisrühmi, mis viivad taotlusvooru aastal ning sellele järgneval aastal läbi vähemalt ühte teadus- ja arendusprojekti, mille kogumaht on vähemalt 210 000 eurot. Käimasolevaks projektiks loetakse neid teadus- ja arendusprojekte, mille läbiviimise periood kestab vähemalt teaduse tippkeskuste toetuse taotlusvooru alguskuupäevani. Uurimisrühma rahastuse arvestamisel võetakse arvesse nii uurimisrühma juhi kui põhitäitjate teadus- ja arendusprojekte, mis on Eesti Teadusinfosüsteemis kajastatud.

Juhul, kui teaduse tippkeskuse tegevuses soovib osaleda uurimisrühm, mille teadus- ja arendusprojekt lõppeb taotlemise aastal, siis peab asutus garanteerima antud uurimisrühmale rahastuse taotlusvoorule järgnevaks aastaks teadus- ja arendusprojekti mahust vähemalt ühe kolmandiku ulatuses (70 000 eurot). Asutuse poolt garanteeritud rahastuse osas piiravaid tingimusi ei seata, rahastus võib olla seotud teadus- ja arendusprojekti läbiviimisega või teadus- ja arendustöötajate palgakulude katmisega. Asutuse garantiikiri võib olla tingimuslik (rahastus garanteeritakse teaduse tippkeskuse toetuse saamisel) ning see lisatakse taotluse juurde. Teaduse tippkeskuse toetusmeede on mõeldud Eesti kõrge tasemega ning jätkusuutlikke uurimisrühmade koostöö toetamiseks, uurimisrühmade senine edukus teadus- ja arendusprojektide rahastuse taotlemisel ja nende elluviimisel on selle tingimuse eelduseks. Teaduse tippkeskuse toetusmeetmes on lisarahatuse kaasamine oluline nii toetuse taotlemisel, kui ka edasises toetuse kasutamise aruandluses.

Eelnõu § 6 lõikega 7 sätestatakse piirang, et iga teaduse tippkeskuse juht ja uurimisrühma juht saab olla nimetatud ainult ühes teaduse tippkeskuse taotluses. Teaduse tippkeskuse toetusmeetme eesmärk on suunata Eesti teadus- ja arendusasutuste uurimisrühmi koostööle, teadus- ja arendustegevuse taseme ja tulemuslikkuse tõstmiseks. Ühe isiku osalemine mitmes taotluses suurendaks taotluste hulka ja konkurentsi ega toetaks laiapõhjalise koostöö tekkimist. Juhul, kui tippkeskuse juht või uurimisrühma juht on esitatud mitmes taotluses, loetakse kõik vastavad taotlused toetuse tingimustele mittevastavaks ning taotlused lükatakse tagasi ilma hindamist läbimata.

Eelnõu § 7 – nõuded taotlusele

Eelnõu § 7 lõikes 1 sätestatakse, et taotluse vormi töötab välja ja kehtestab SA Eesti Teadusagentuur, võttes arvesse määruse eelnõus sätestatud.

Eelnõu § 7 lõikes 2 täpsustatakse, et taotlused koostatakse inglise keeles, eestikeelse kokkuvõttega. Inglisekeelse taotluse koostamine on vajalik, et võimaldada taotluste hindamisse kaasata välisriikide teadus- ja arendustöötajaid ja eksperte.

Eelnõu § 7 lõikega 3 on täpsustatud, milliseid andmeid, kirjeldusi ja selgitusi peab taotlus minimaalselt sisaldama.

- 1) Taotluses esitatakse andmed teaduse tippkeskuse osaliste kohta (taotleja, partnerid, uurimisrühmad, sh uurimisrühmade juhid ja põhitäitjad). Samuti esitatakse selgitus, millised on osaliste pädevused ja rollid teaduse tippkeskuse tegevuses.
- 2) Taotluses esitatakse kirjeldus, milline on teaduse tippkeskuse teadus- ja arendustegevuse eesmärk või eesmärgid, milliseid uurimisküsimusi tippkeskuse raames lahendatakse ning millised on tippkeskuse peamised kavandatud tegevused.
- 3) Taotluses esitatakse selgitus, kuidas on teaduse tippkeskuse tegevussuund seotud taotleja ja partnerite tegevusvaldkondade ja strateegiliste eesmärkidega. Teaduse tippkeskuse tegevusvaldkond ja teadussuund peavad üldjuhul olema kooskõlas tippkeskuse tegevuses

osalevate asutuste tegevusvaldkondadega, mis on määratud asutuse strateegilistes alusdokumentides (näiteks arengukavas, ülikoolide seadustes, halduslepingutes määratud vastutusvaldkondades).

4) Taotluses esitatakse selgitus, milline on teaduse tippkeskuse teadus- ja arendustegevuse teaduslik uuenduslikkus, unikaalsus, läbimurdepotentsiaal ja interdistsiplinaarsus, võttes arvesse, et teaduse tippkeskuse toetusmeetme üheks eesmärgiks on kõrge riski, suure kasupotentsiaaliga teadusküsimuste lahendamine. Lisaks esitatakse taotluses selgitus, miks on esitatud eesmärkide ja uurimisküsimuste lahendamiseks vajalik teaduse tippkeskuse loomine ning millist lisaväärtust teaduse tippkeskuse tegevuses annab uurimisrühmade koostöö.

5) Taotluses kirjeldatakse, millised on teaduse tippkeskuse eeldatavad tulemused (sh käesoleva määruse § 13 lõikes 4 nimetatud kvantitatiivsete näitajate sihttasemed) ning selgitatakse, milline on teaduse tippkeskuse olulisus ja potentsiaalne mõju Eesti teadus- ja arendustegevuse rahvusvahelisele konkurentsivõimele. Juhul, kui tippkeskus ei panusta mõnda käesoleva määruse § 13 lõikes 4 nimetatud näitaja täitmisesse, siis tuleb seda taotluses põhjendada.

6) Taotluses esitatakse selgitus, kuidas teaduse tippkeskuse teadussuund ja kavandatud tegevused panustavad Eesti riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ arenguvajaduste lahendamisele, sealhulgas TAIE arengukava fookusvaldkondade arendamisele, pidades silmas „Eesti 2035“ aluspõhimõtteid. Teaduse tippkeskuse toetusmeetmes hinnatakse esmakordselt tippkeskuse tegevuse kooskõla ühiskonna väljakutsetega, selle eesmärgiks on paremini sidustada Eesti tippkeskuse tegevust Eesti ühiskonna ja majanduse vajadustega.

7) Taotluses esitatakse selgitus, kuidas teaduse tippkeskus panustab oma tegevussuunas teadlaskonna ja tippspetsialistide järelkasvu tagamisele, sealhulgas selgitatakse mil määral ja milliste õppeastmete üliõpilasi kaasatakse tippkeskuse tegevusse. Ühtlasi selgitatakse, kuidas tippkeskuse teadustulemused on plaanis integreerida kõrgharidusõppesse.

8) Taotluses esitatakse kirjeldus, milline on teaduse tippkeskuse tegevuse jaoks vajalik taristu. Kui asjakohane, selgitatakse, kuidas on plaanis tippkeskuse tegevuses kasutada Eesti riikliku tähtsusega teadustaristut. Juhul kui teaduse tippkeskuse tegevuses on kavas kasutada rahvusvahelist või teiste riikide teadustaristut, esitatakse ka see informatsioon taotluses.

9) Taotluses esitatakse selgitus, kuidas teaduse tippkeskuse tegevuses järgitakse valdkonna üldtunnustatud teaduseetika norme ning teaduse head tava (sh Eesti „Hea teadustava“). Samuti selgitatakse, kuidas on kavas hallata teadus- ja arendustegevuse andmeid.

10) Taotluses esitatakse selgitus, kuidas on kavas teaduse tippkeskuse tegevust ja teadustulemusi siseriiklikult ja rahvusvaheliselt tutvustada ja levitada. Taotluses tuleks esitada üldine teaduskommunikatsiooni plaan, milles on suunatud tegevusi ka laiemale avalikkusele.

11) Taotluses esitatakse teaduse tippkeskuse planeeritud tegevuskava ja eelarve. Eelarve esitatakse etteantud vormil ning see sisaldab muuhulgas teaduse tippkeskuse toetuse jaotust tegevuste ja osaliste vahel.

12) Taotluses esitatakse selgitus, kuidas läbi toetusperioodi on teaduse tippkeskusesse kuuluvate uurimisrühmade koostöö korraldatud.

13) Taotluses esitatakse info planeeritava teaduse tippkeskuse teadusnõukoja kohta.

14) Taotlusega koos esitatakse teaduse tippkeskuse tegevuses osalevate partnerite kinnituskiri tippkeskuse tegevustes osalemise kohta. Kinnituskirjaga kinnitavad partnerid, et on kooskõlastanud esitatud taotluse ning toetuse saamisest on valmis osalema teaduse tippkeskuse tegevuses.

Eelnõu § 7 lõikega 4 täpsustatakse, et teaduse tippkeskuse taotluses esitatavad andmed tippkeskuse juhi, uurimisrühmade juhtide ning põhitäitjate kohta peavad olema ajakohased ning avalikult kättesaadavad Eesti Teadusinfosüsteemis. Ühtlasi peab Eesti Teadusinfosüsteemis olema kättesaadav info uurimisrühmade seniste teadus- ja arendusprojektide kohta. Juhul, kui taotluses esitatakse informatsiooni, mis ei ole kajastatud Eesti Teadusinfosüsteemis, on SA Eesti Teadusagentuuril õigus vastavaid andmeid hindamisel mitte arvestada. Eesti Teadusinfosüsteemis andmete kajastamise kohustus ei rakendu välisriikide teadus- ja arendustöötajatele, keda on kavas kaasata teaduse tippkeskuse tegevusse.

2.4. Toetuse taotlemine, taotluse hindamine, toetuse eraldamine ja teaduse tippkeskuse nimetamine

Eelnõu § 8 – toetuse taotlemine

Paragrahvis sätestatakse toetuse taotlemist puudutavad tingimused.

Eelnõu § 8 lõikega 1 täpsustatakse, et teaduse tippkeskuse toetuse taotlemise, hindamise ja eraldamise korraldab SA Eesti Teadusagentuur. Teaduse tippkeskuse toetus kuulub riigieelarveliste konkrentsiipõhiste uurimistoetuste alla ning vastavate toetuste väljaandmise keskne asutus ja kompetentsikeskus on SA Eesti Teadusagentuur.

Eelnõu § 8 lõikes 2 sätestatakse, et teaduse tippkeskuse toetuse taotlusvooru kuulutab Haridus- ja Teadusministeeriumi ettepanekul välja SA Eesti Teadusagentuur. Koos taotlusvooriga kuulutatakse välja ka taotlusvooru maht.

Eelnõu § 8 lõikega 3 reguleeritakse, et teaduse tippkeskuste toetuse taotlusvoor viiakse läbi Eesti Teadusinfosüsteemis, sarnaselt uurimistoetustele ning teistele SA Eesti Teadusagentuuri poolt eraldatavatele toetustele.

Eelnõu § 8 lõikes 4 sätestatakse, et SA Eesti Teadusagentuuril on õigus lisaks taotluses esitatud andmetele küsida taotlejalt vajadusel täiendavaid andmeid ja dokumente.

Eelnõu § 9 – taotluste hindamine

Paragrahviga reguleeritakse taotluste hindamise tingimused ja protsess.

Eelnõu § 9 lõikes 1 sätestatakse, et taotluste hindamisjuhendi töötab välja ja kinnitab SA Eesti Teadusagentuur, lähtudes käesoleva määruse eelnõu tingimustest. Hindamisjuhend kooskõlastatakse enne kinnitamist Haridus- ja Teadusministeeriumiga.

Eelnõu § 9 lõikes 2 sätestatakse taotluste valikukriteeriumid. Taotlusi hinnatakse kolme valikukriteeriumi alusel. Esimene valikukriteerium, teaduslik uuenduslikkus, ambitsioon ja lisaväärtus, moodustab taotluse koondhindest 35%. Valikukriteeriumi all hinnatakse muuhulgas, millised on teaduse tippkeskuse eesmärgid ja uurimisküsimused, milline on planeeritava tegevuse teaduslik uuenduslikkus, unikaalsus ja läbimurdepotentsiaal. Teine valikukriteerium on teostatavus ja koostöö, mis moodustab koondhindest samuti 35%. Teostatavuse all hinnatakse näiteks teaduse tippkeskuse osaliste kompetentsi ja rolli tippkeskuse tegevuses, samuti teaduse tippkeskuse planeeritud tegevuskava ja eelarve kasutust ning seda, kuidas uurimisrühmade koostöö on toetuse perioodil korraldatud ja millist lisaväärtust annab teaduse tippkeskuse loomine. Kolmas valikukriteerium on panus teadussüsteemi, ühiskonna ja majanduse arengusse ning see moodustab taotluse koondhindest 30%. Antud valikukriteeriumi alla hinnatakse muuhulgas tippkeskuse panust „Eesti 2035“ arenguvajaduste lahendamisse ja TAIE arengukava eesmärkide saavutamisse. Ühtlasi hinnatakse selle valikukriteeriumi juures teaduse tippkeskuse laiemat mõju, sh tippkeskuse tegevuse teaduslikku ja teadusvälist olulisust, panust järelkasvu tagamisse ning teaduspõhisesse kõrgharidusõppesse.

Eelnõu § 9 lõikes 3 reguleeritakse valikukriteeriumite hindamisskaala. Kõiki kolme valikukriteeriumit hinnatakse skaalal 1 (mitterahuldav) kuni 5 (suurepärane). Taotluste hindamisel võib punkte anda sammuga 0,5 punkti.

Eelnõu § 9 lõikega 4 täpsustatakse, et SA Eesti Teadusagentuur moodustab taotlustele eksperthinnangute andmiseks kaks eksperdikomisjoni. Välisiriikide teadus- ja

arendustöötajatest ning ekspertidest moodustatud eksperdikomisjon hindab taotlusi esimese (teaduslik uuenduslikkus, ambitsioon ning lisaväärtus) ja teise (teostatavus ja koostöö) valikukriteeriumi lõikes. Siseriiklikest ekspertidest moodustatud eksperdikomisjon hindab taotlusi kolmanda valikukriteeriumi (panus teadussüsteemi, ühiskonna ja majanduse arengusse) alusel. Eksperdikomisjonidel on õigus teha ettepanekuid taotlustele täiendavate tingimuste sätestamiseks.

Eelnõu § 9 lõikes 5 sätestatakse, et SA Eesti Teadusagentuuri hindamisnõukogu teaduseetika ja andmehalduse eksperdikomisjon hindab taotlustes teaduseetikat ja andmehaldust puudutavaid aspekte. Teaduseetika ja andmehalduse osas kasutatakse mitteeristatavat hindamist. Teaduseetika ja andmehalduse eksperdikomisjonil on õigus teha ettepanekuid taotlusele täiendavate tingimuste lisamiseks.

Eelnõu § 9 lõikes 6 sätestatakse, et valiku tegemiseks moodustab SA Eesti Teadusagentuur valikukomisjoni, kuhu kuuluvad Eesti poliitika elluvijad, teadlaste ja teadus- ja arendusasutuste esindusorganisatsioonide esindajad ning sõltumatud siseriiklikud eksperdid. SA Eesti Teadusagentuur kooskõlastab valikukomisjoni liikmed enne kinnitamist Haridus- ja Teadusministeeriumiga.

Valikukomisjoni suunatakse kuni kahe taotlusvooru mahu ulatuses taotlusi, eksperdikomisjonide poolt taotluste hindamisel moodustatud paremusjärjestuse alusel. Valikukomisjon viib taotlejatega läbi intervjuud ning lähtub valiku tegemisel intervjuuvooru tulemustest, taotlustele antud koondhinnangutest ning valdkondlikust mitmekesisusest, vastavalt järgmises lõikes sätestatule. Valikukomisjon ei pea valiku tegemisel lähtuma taotluste paremusjärjestusest.

Eelnõu § 9 lõikes 7 sätestatakse, et valikukomisjon peab valiku tegemisel arvestama, et toetust saavad teaduse tippkeskused kataksid võimalikult laialdaselt Eesti pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ arenguvajadusi, sealhulgas TAIE arengukava fookusvaldkondi. Sätte eesmärk on tagada, et teaduse tippkeskuste valikul võetakse, lisaks teadustöö kõrgele tasemele, arvesse ka valdkondlikku mitmekesisust.

Eelnõu § 9 lõikes 8 on sätestatud valikukomisjoni võimalikud otsused. Valikukomisjon teeb hindamise tulemusena valdkonna eest vastutavale ministrile ettepaneku: rahuldada taotlus taotletud mahus, rahuldada taotlus taotletud mahus täiendavate tingimuste täitmisel, rahuldada taotlus vähendatud mahus täiendavate tingimuste täitmisel või taotlust mitte rahuldada. Valikukomisjonil on õigus seada taotluse toetamisele täiendavad tingimused, lähtudes eksperdikomisjonide ettepanekutest. Tingimused võivad puudutada tippkeskuse eelarve kasutamist, toetuse mahtu ja taotluse sisu (sh teaduseetika ja andmehalduse valdkonda puudutavat). Ühtlasi on hindamisel õigus teha ettepanekuid uurimisrühmade koosseisu osas, kui see aitab kaasa tugevama teaduse tippkeskuse loomisele. Kui taotluse rahuldamisel on seatud täiendavad tingimused, peab taotleja toetuse saamiseks andma kirjaliku nõusoleku esitatud tingimuste täitmiseks.

Eelnõu § 10 – Teaduse tippkeskuse nimetamine ja toetuse eraldamine

Paragrahviga reguleeritakse teaduse tippkeskuse nimetamise ja toetuse eraldamise protsess.

Eelnõu § 10 lõikes 1 sätestatakse, et teaduse tippkeskuse nimetamise ja toetuse rahuldamise või taotluse mitterahuldamise otsuse teeb, vastavalt teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse § 17¹ lõikele 3, haridus- ja teadusminister käskkirjaga. Teaduse tippkeskused nimetatakse seitsmeks aastaks.

Eelnõu § 10 lõikes 2 täpsustatakse, et teaduse tippkeskuse toetuse eraldamine toimub SA Eesti Teadusagentuuri kaudu. SA Eesti Teadusagentuur sõlmib toetuse saajaga eraldislepingu, milles on ära toodud osapoolte õigused, kohustused ja vastutus lepingu täitmisel.

Eelnõu § 10 lõikega 3 sätestatakse, et eraldislepingu sõlmimise eelduseks on taotleja ja partnerite vahel sõlmitud konsortsiumileping. Konsortsiumilepinguga tuleb reguleerida teaduse tippkeskuse tegevuses osalevate poolte kohustused, tegevused ja planeeritud eelarve jaotus. Juhul, kui taotleja ja partnerid ei ole konsortsiumilepingut sõlminud, et ole SA Eesti Teadusagentuuril võimalik toetust välja anda.

Eelnõu § 11 – toetuse ennetähtaegne lõpetamine

Paragrahviiga sätestatakse haridus- ja teadusministrile, kui valdkonna eest vastutavale ministrile, õigus toetuse andmine vajadusel ennetähtaegselt lõpetada.

Eelnõu § 11 lõikes 1 sätestatakse tingimused, mille puhul on haridus- ja teadusministril õigus toetuse andmine ennetähtaegselt lõpetada. Haridus- ja teadusminister lähtub toetuse ennetähtaegse lõpetamise otsuse osas SA Eesti Teadusagentuuri ettepanekust.

Toetuse võib ennetähtaegselt lõpetada, kui toetuse saaja on esitanud vastava taotluse. Samuti juhul, kui ilmneb, et toetuse saaja või partnerid ei vasta enam käesoleva määruse eelnõus sätestatud tingimustele. Haridus- ja teadusministril on õigus toetuse andmine lõpetada ka juhul, kui projekti läbiviijad on projekti täitmisega seoses rikkunud õigusaktides sätestatud tingimusi või on aset leidnud teaduseetika-alane väärkäitumisjuhtum (valeandmete esitamine, loomevargus, petturlus). Ühtlasi võib teaduse tippkeskuse toetuse peatada, kui tippkeskuse tegevuse täitmiseks vajaliku eetikakomitee kooskõlastust ei ole SA Eesti Teadusagentuurile esitatud enne inimuuringute või loomkatsete algust. Toetuse andmine võidakse lõpetada ka juhul, kui toetuse saaja ei ole määratud tähtjaks esitanud toetuse kasutamise aruannet või kui SA Eesti Teadusagentuur on lükanud teaduse tippkeskuse aruande tagasi.

2.5. Teaduse tippkeskuse tegevuse muutmine, toetuse kasutamise aruandlus

Eelnõu § 12 – teaduse tippkeskuse tegevuse muutmine

Paragrahvis reguleeritakse teaduse tippkeskuse tegevuse muutmist.

Eelnõu § 12 lõikes 1 sätestatakse, et teaduse tippkeskuse tegevuse oluliseks muutmiseks esitab toetuse saaja SA Eesti Teadusagentuurile taotluse koos põhjendusega. Taotluse peavad kinnitama kõik teaduse tippkeskuse osalised, sh taotleja, partnerid, tippkeskuse juht ja uurimisrühmade juhid.

Eelnõu § 12 lõikes 2 täpsustatakse, mida loetakse käesoleva määruse eelnõu mõistes teaduse tippkeskuse tegevuse oluliseks muutmiseks. Selleks loetakse muudatus, mille maht toetuse kogueelarves on suurem kui 10% ning millest tulenevalt muutub olulisel määral tippkeskuse tegevuskava või eesmärgid. Samuti loetakse tegevuse oluliseks muutmiseks teaduse tippkeskuse koosseisu muutmist, sh partnerite ja uurimisrühmade lahkumist konsortsiumist või uute partnerite, uurimisrühmade lisandumist.

Eelnõu § 12 lõikes 3 täpsustatakse, et SA Eesti Teadusagentuur hindab taotluse põhjendatust ning vajadusel kooskõlastab selle Haridus- ja Teadusministeeriumiga. Taotluse kohta langetab SA Eesti Teadusagentuur ühe järgnevatest otsustest: 1) rahuldada taotlus ning jätkata projekti rahastamist muudetud tingimustel; 2) keelduda taotluse rahuldamisest.

Juhul, kui SA Eesti Teadusagentuur keeldub taotluse rahuldamisest ning taotleja ei pea võimalikuks tegevuse jätkamist senistel tingimustel, on toetuse saajal õigus taotleda toetuse andmise ennetähtaegset lõpetamist, vastavalt käesoleva määruse § 11 punktile 1.

Eelnõu § 13 – toetuse kasutamise aruandlus

Paragrahviga reguleeritakse, kuidas viiakse läbi toetuse kasutamise aruandlus.

Eelnõu § 13 lõikega 1 täpsustatakse, et toetuse saaja esitab SA Eesti Teadusagentuurile kolme tüüpi aruandeid: 1) aastaaruanne, mis esitatakse toetuse saaja poolt igal aastal; 2) vahearuanne, mis esitatakse toetusperioodi neljandal aastal; 3) lõpparuanne, mis esitatakse kolme kuu jooksul pärast toetusperioodi lõppemist. Aruannete esitamise tähtajad kehtestab SA Eesti Teadusagentuur.

Eelnõu § 13 lõikes 2 sätestatakse, et aruannete vormid töötab välja SA Eesti Teadusagentuur.

Eelnõu § 13 lõikes 3 täpsustatakse, milliseid andmeid ja informatsiooni tuleb aruandes minimaalselt esitada vahe- ja lõpparuandes. Vahe- ja lõpparuandes esitatakse vähemalt järgmine teave:

- 1) andmed toetuse saaja, partnerite, tippkeskuse juhi ja uurimisrühmade kohta (sh andmed uurimisrühmade juhtide ja põhitäitjate kohta);
- 2) andmed teaduse tippkeskuse tegevuste ja tulemuste kohta, sh eestikeelne populaarteaduslik kokkuvõtte saavutatud tulemustest ja nende olulisusest;
- 3) ülevaade, kuidas teaduse tippkeskuse tegevus on panustanud „Eesti 2035“ arenguvajaduste lahendamisse, sealhulgas TAIE arengukava fookusvaldkondade arendamisse ning milline on teaduse tippkeskuse saavutatud tulemuste potentsiaalne ühiskondlik ja majanduslik mõju ja kui asjakohane, tuua välja, millised on teaduse tippkeskuse teadustulemuste võimalikud rakendusosalad;
- 4) andmed teaduse tippkeskuse tegevuse ja teadus- ja arendustegevuse tulemuste tutvustamise kohta;
- 5) finantsaruanne, mis on kooskõlas tippkeskuse tegevuses osalevate asutuste raamatupidamise andmetega;
- 6) andmed teaduse tippkeskuse tulemuslikkust hindavate kvantitatiivsete näitajate täitmise kohta, mis on sätestatud käesoleva määruse § 13 lõikes 4;
- 7) toetuse saaja hinnang tegevuse tulemuslikkusele, sh hinnang, milline on olnud tegevuse senine panus valdkonna järelkasvu tagamisse ja kõrgharidusõppe edendamisse;
- 8) teaduse tippkeskuse teadusnõukoja hinnang tippkeskuse senise arengu ja tegevuste kohta.

Aastaaruandes esitatavat teavet määruse eelnõus ei reguleerita. Aastaaruande vormi töötab välja SA Eesti Teadusagentuur, pidades silmas, et see oleks toetuse saajale võimalikult vähekoormav, kuid võimaldaks hinnata teaduse tippkeskuse tegevuse edenemist aasta jooksul.

Eelnõu § 13 lõikes 4 on sätestatud teaduse tippkeskuste tulemuslikkust hindavad kvantitatiivsed näitajad. Eelmisel teaduse tippkeskuste toetusperioodil (2014 – 2020) hinnati tippkeskuste tegevuse tulemuslikkust ühe kvantitatiivse näitajaga – eelretsenseeritud publikatsioonide arv. Teaduse tippkeskuste toetusmeetme mõjuanalüüsis tuvastati, et antud näitaja ei ole võrdselt sobilik kõigi teadusvaldkondade jaoks ning ei mõõda teaduse kvaliteeti. Mõjuanalüüs ettepanekutest ning uue toetusmeetme eesmärkidest lähtuvalt hinnatakse toetuse tulemuslikkust kuue kvantitatiivse näitaja põhjal. Juhul kui teaduse tippkeskus ei panusta mõne esitatud näitaja täitmisesse, tuleb seda taotluses põhjendada.

- 1) Teaduse tippkeskuse teadus- ja arendustegevuse kvaliteeti ja läbimurdepotentsiaali hinnatakse näitajaga: eelretsenseeritud publikatsioonide arv Eesti Teadusinfosüsteemi kategooriate lõikes. Arvesse lähevad publikatsioonid, mis kuuluvad kategooriatesse: 1.1. teadusartiklid, mis on kajastatud Web of Science andmebaasides Science Citation Index

Expanded, Social Sciences Citation Index, Arts & Humanities Citation Index, Emerging Sources Citation Index ja/või andmebaasis Scopus (v.a. kogumikud); 2.1. monograafiad; 3.1. artiklid/peatükid Eesti Teadusinfosüsteemi publikatsioonide klassifikaatori lisas loetletud kirjastuste välja antud kogumikes (kaasa arvatud Web of Science Book Citation Index, Web of Science Conference Proceedings Citation Index, Scopus refereeritud kogumikud).

2) Positiivselt evalveeritud asutuste ja uurimiserühmade koostööd ning rahvusvahelist koostööd hinnatakse näitajaga ühispublikatsioonide arv. Ühispublikatsioone hinnatakse kolmes kategoorias: ühispublikatsioonid teaduse tippkeskusesse kuuluvate asutuste vahel; ühispublikatsioonid era- või avaliku sektoriga; ühispublikatsioonid välisriikide partneritega.

3) Teaduse tippkeskuse teadus- ja arendustegevuse kvaliteeti, läbimurdepotentsiaali ning kooskõla ühiskonna ja majanduse vajadustega hinnatakse näitajaga: kaitstud intellektuaalomand. Antud näitaja hulka loetakse ka registreeritud patenditaotlused.

4) Teaduse tippkeskuse teadus- ja arendustegevuse kvaliteeti, läbimurdepotentsiaali ning teadustulemuste tutvustamist ja levitamist hinnatakse näitajaga rahvusvahelisel kõrgetasemelisel konverentsil peaesinejana esinemiste arv. Peaesinejaks loetakse näiteks konverentsi avakõne esitajat (ingl. k *opening speaker*) või põhikõne esitajat (ingl. k *keynote speaker*) või plenaaristungis esineja (ingl. k *plenary speaker*).

5) Teaduse tippkeskuse panust järelkasvu tagamises hinnatakse näitajaga doktorikraadi kaitsnute arv. Sealjuures hinnatakse näitajat kahes kategoorias: a) teaduse tippkeskuse teadussuunal doktorikraadi kaitsnute arv (teaduse tippkeskuse tegevuses osalenud doktorandid); b) teaduse tippkeskuse uurimiserühma juhi või põhitäitjate juhendatud doktorikraadi kaitsnute arv, kelle doktoritöö ei ole seotud teaduse tippkeskuse tegevusega (teaduse tippkeskuse välised doktorandid).

6) Teaduse tippkeskuse konkurentsivõimet ja jätkusuutlikkust hinnatakse näitajaga lisarahastuse kaasamise maht. Lisarahastuseks loetakse teaduse tippkeskusesse kuuluvate uurimiserühmadele rahastust, mis on eraldatud teaduse tippkeskuse tegevusega sama teadussuuna toetamiseks või arendamiseks. Lisarahastuse alla kuuluvad näiteks siseriiklikud ja rahvusvahelise konkurentsipõhised teadus- ja arendustegevuse toetused, teadus- ja arendustegevuse sihttoetused, teadus- ja arendustegevuse osutamise saadav tulu, asutuse poolt eraldatud vahendid teadussuuna toetamiseks.

Eelnõu § 13 lõikega 5 sätestatakse, et vahe- ja lõpparuandeid hindab seirekomisjon, mille moodustab SA Eesti Teadusagentuur. Komisjoni liikmed kooskõlastab SA Eesti Teadusagentuur Haridus- ja Teadusministeeriumiga. Aastaruannete hindamiseks eraldi komisjoni ei moodustata. Aastaruandeid hindab SA Eesti Teadusagentuur, vajadusel konsulteerides Haridus- ja Teadusministeeriumiga, kui teaduse tippkeskusel on raskusi tegevuskava täitmise ja eesmärkide saavutamiseks.

Eelnõu § 13 lõikega 6 reguleeritakse seirekomisjoni otsused. Seirekomisjon teeb SA Eesti Teadusagentuurile ettepaneku: kiita aruanne heaks, saata aruanne tagasi täiendamiseks või lükata aruanne tagasi.

Eelnõu § 13 lõige 7 sätestab, et SA Eesti teadusagentuur teeb aruannete kohta ühe järgmistest otsustest: kiidab aruande heaks, saadab aruande teaduse tippkeskusele tagasi täiendamiseks või lükkab aruande tagasi. Vahe- ja lõpparuannete üle otsustamisel lähtub SA Eesti teadusagentuur seirekomisjoni ettepanekust. Juhul kui aruanne jäetakse heaks kiitmata, siis on SA Eesti Teadusagentuuril õigus teha valdkonna eest vastutavale ministrile ettepanek toetuse ennetähtaegseks lõpetamiseks, vastavalt käesoleva määruse § 11 punktile 5.

3. Riigiabi analüüs

Riigiabi reeglistiku eesmärk on välistada igasugune Euroopa Liidu (EL) siseturu kaitset kahjustav ja konkurentsi moonutav abi ettevõtjatele riigi poolt, mis on keelatud. Riigiabi reguleerivad ELi õigusaktid ning siseriiklikul tasandil konkurentsiseaduse riigiabi peatükk (6.

ptk). Vastavalt ELi toimimise lepingu artikkel 107 lõikele 1 on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust.

Otsustamisel, kas tegemist on riigiabiga, tuleb toetusmeedet hinnata viie kriteeriumi alusel:

- 1) abi antakse riigi, linna või valla vahenditest;
- 2) abi antakse ettevõtjale;
- 3) abimeetmel on valikuline iseloom;
- 4) abimeede annab abi saajale majandusliku eelise;
- 5) abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kahjustab kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel.

Üksnes juhul, kui abi vastab kõigile kriteeriumitele, on tegemist riigiabiga.

- 1) Abi antakse sekkumisega riigi poolt või riigi ressurssidest
Riigiabiks loetakse neid eeliseid, mis tulevad otseselt või kaudselt antud riigi ressurssidest. Käesoleva määruse alusel finantseeritakse teaduse tippkeskuseid riigieelarvelistest vahenditest.
- 2) Abi antakse ettevõtjale
Euroopa Kohtu praktika järgi tuleb ettevõtjateks lugeda kõiki üksusi, mis tegelevad majandustegevusega. Seejuures ei ole oluline nende üksuste õiguslik seisund ega rahastamise viis. Määrav on vaid asjaolu, kas faktiliselt tegeletakse majandustegevusega.

Toetust võivad taotleda positiivselt evalveeritud riigi või avalik-õiguslikud teadus- ja arendusasutused, partneriks võivad olla ka eraõiguslikud positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutused. Kaasata võib ka teisi avaliku sektori asutusi, kuid nende kulusid antud meetmest ei hüvitata. Kuigi osa meetmest toetuse saajaid ei kuulu äriühingute hulka, on antud juhul oluline see, kas toetust saanud asutused tegelevad majandustegevusega või mitte. Enamik positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutustest tegeleb suuremal või väiksemal määral ka majandustegevusega.

Vastavalt teadus- ja arendustegevustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi raamistikus sätestatule ei sisalda teadus- ja arendusabi teadusasutustele või teadusuuringute taristule riigiabi, kui tegemist on teadusasutuste ja teadusuuringute taristu mittemajandustegevuse (näiteks õpetamine, sõltumatu teadustegevus, teadusuuringute tulemuste levitamine, teadmussiirde alane tegevus, kui saadav kasum investeeritakse teadusasutuse või taristu mittemajandustegevusse) rahastamisega; teadusasutust või teadusuuringute taristut kasutatakse peaaegu täielikult mittemajandustegevuseks ja majandustegevus on vaid kõrvaltegevuseks (mitte üle 20% üldisest aastasest tegevusmahust); tegemist on teadusasutuste või teadusuuringute taristu majandustegevusega (näiteks lepingulised teadusuuringud või teadusteenused), aga seda tehakse turutingimustel; teadus- ja arendusprojektis osalevad teadusasutus ning ettevõtja ja ettevõtja katab kõik projekti kulud või projekti tulemusi võib laialdaselt levitada või projekti tulemusel tekkivad intellektuaalomandi õigused jagatakse koostööpartnerite vahel vastavalt nende tööpanusele või sissemaksetele või ettevõtja maksab intellektuaalomandi õiguste eest turuhinnale vastavat tasu.

Ülikoolidel ning teadus- ja arendusasutustel on vastavalt teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusele kohustus hoida raamatupidamises majandustegevus ja mittemajandustegevus lahus, samuti on teadus- ja arendusasutustel kohustus investeerida põhitegevuste ja põhitegevustega kaasnevate tegevuste tulemustest saadav kasum teadus- ja arendustegevusse, selle tulemuste levitamisse või õpetamisse.

Teaduse tippkeskuse meetmest rahastatakse alus- ja rakendusüuringute ning eksperimentaalarenduse läbiviimist, teadus- ja arendustegevuseks vajaliku aparatuuri, seadmete ja tarkvara soetamist või kaasajastamist, teadustaristu kasutamist, teadus- ja arendustöötajate mobiilsust ja pädevuse kasvatamist, teadus- ja arendustegevuse alast riigisisest ja rahvusvahelist koostööd ja võrgustamist, tippkeskuse tegevuste ja teadustulemuste tutvustamist ja levitamist. Seega on tegemist sõltumatu teadustegevuse, teadusuuringute tulemuste levitamise ja teadmussiirde alase tegevusega, mis on üldiselt mittemajanduslik tegevus. Seega ei toetata antud meetmest üldiselt asutuste majandusliku iseloomuga tegevusi. Samuti on asutustel tulenevalt teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusest kohustused, mis välistavad selle, et antav abi võiks kvalifitseeruda riigiabiks.

3) Abimeetmel on valikuline iseloom

Teaduse tippkeskuste rahastamiseks korraldatakse avatud taotlusvoor, millel osalejad peavad vastama teatud tingimustele ning rahastatakse vaid hindamisel parimaid tulemusi saanud taotlusi. Eelpooltoodud arvestades võib öelda, et antud meetmel on valikuline iseloom.

4) Abimeede annab abi saajale majandusliku eelise

Abimeede võib anda toetuse saajale majandusliku eelise, kuna võib olla aluseks uute rakenduste ja teenuste väljatöötamisele, mida suure tõenäosusega turul ei ole ning mille järele on olemas või potentsiaalselt tekkimas vajadus. Kuna aga toetuse saamise eelduseks on teadustulemuste levitamine ja avaldamine, on potentsiaalsete teadustulemustest kasusaajate hulk laiem kui üksnes toetuse saajad.

5) Abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kahjustab kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel

Antud meetme raames antava toetuse osas on raske konkurentsi moonutamist või kaubanduse kahjustamist EL riikide vahel konstateerida.

Kokkuvõttes võib öelda, et kuna toetatavad tegevused on üldiselt mittemajanduslikud ning majandusliku eelise saamine toetuse saajate poolt on pigem vähetõenäoline, ei ole antav abi riigiabi.

4. Eelnõu võrdlev analüüs

Eelnõu on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse ja teiste õigusaktidega. Eelnõul ei ole puutumust Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Kavandatav muudatus – teaduse tippkeskuste tegevuse toetamine

Muudatus

Muudatusega toetatakse Eestis teaduse tippkeskuste loomist ja nende tegevust. Teaduse tippkeskuse saavad moodustada vähemalt kahe positiivselt evalveeritud riigi või avalik-

õigusliku teadus- ja arendusasutuse silmapaistvalt kõrgel tasemel Eesti uurimisrühmad ning tippkeskuse tegevuse eesmärk on koostöiselt ja läbi ühistegevuse lahendada Eesti vajadustest lähtuvaid kõrge riski ja suure kasupotentsiaaliga teadusküsimusi.

Sotsiaalsed mõjud, mõju majandusele, mõju loodus- ja elukeskkonnale, mõju regionaalarengule
Muudatusega kaasnevaid sotsiaalseid, majanduslikke, loodus- ja elukeskkonda puudutavaid ja regionaalarengut puudutavaid mõjusid ei ole võimalik ette hinnata, mõju ulatus oleneb toetatud teaduse tippkeskuste tegevusvaldkondadest ja teadussuundadest. Muudatus omab nimetatud mõjude osas eeldatavasti positiivset mõju, kuna tegevuse üheks eesmärgiks on Eesti pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ arenguvajaduste lahendamisse ning TAIE arengukava fookusvaldkondade arendamisse panustamine.

Muudatus omab positiivset mõju haridussüsteemile ja kultuuri korraldusele. Toetusmeede omab positiivset mõju teadmistepõhise ühiskonna arengule ning ühtlasi panustab muudatus teaduspõhisesse kõrgharidusõppesse.

Mõju avaliku sektori rahastamisele, sh kuludele ja tuludele

Muudatusega kaasnevad täiendavad kulud Eesti riigieelarvele. Varasemalt on teaduse tippkeskusi rahastatud Euroopa Liidu struktuurivahenditest, kuid uue perioodi struktuurivahendite tingimuste muutmisega ei ole võimalik teaduse tippkeskusi nende turukauguse tõttu enam sellest allikast rahastada. Seetõttu rahastatakse teaduse tippkeskusi edasi riigieelarvelistest vahenditest. Teaduse tippkeskuse 2023. a. taotlusvooru mahuks on kavandatud 49 mln eurot, mis toob kaasa keskmiselt 7 mln euro suuruse kulu riigieelarves igal toetusperioodi aastal. Juhul, kui teaduse tippkeskuste valimiseks on tulevikus plaanis läbi viia täiendavaid taotlusvoore, kasvavad vastavalt ka riigieelarve kulud. Toetusmeetme 2023. a. taotlusvooru läbiviimiseks ning teaduse tippkeskuste toetamiseks vajaminevad vahendid on planeeritud Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvesse.

Sihtrühm

Muudatuse sihtrühm on positiivelt evalveeritud riigi ja avalik-õiguslikud teadus- ja arendusasutused, mille uurimisrühmale või uurimisrühmadele toetust taotletakse ning positiivselt evalveeritud eraõiguslikud teadus- ja arendusasutused, mille uurimisrühm või uurimisrühmad osalevad sisuliselt teaduse tippkeskuse tegevuses.

Mõju esinemise ulatus ja sagedus

Mõju ulatus ja sagedus on keskmine, teaduse tippkeskuse toetusmeetme planeeritud eelarve moodustab Haridus- ja Teadusministeeriumi teadus- ja arendustegevuse poliitika valdkonna kogueelarvest alla 3,5%, kuid tegemist on pikaajalise kohustusega. Teaduse tippkeskused nimetatakse ning nende tegevust toetatakse seitse aastat.

Ebasoovitavate mõjude risk

Ebasoovitavad mõjud puuduvad.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega lisatulusid ei kavandata. Määruse rakendamiseks vajalikud rahalised vahendid on kavandatud Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvesse.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastati Kultuuriministeeriumi, Maaeluministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi ja Riigikantseleiga ning esitati arvamuse avaldamiseks positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutustele, Eesti Teaduste Akadeemiale, Eesti Noorte Teaduste Akadeemiale, Teadus- ja Arendusnõukogule ja SA Eesti Teadusagentuurile.

Eelnõule esitasid arvamuse AS Cybernetica, Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Teaduste Akadeemia, Eesti Teadusagentuur SA, Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituut, Eesti Kirjandusmuuseum, Tallinna Tehnikaülikool, Tartu Ülikool, Teadus- ja Arendusnõukogu liige.

Määruse eelnõu kooskõlastasid märkustega: Maaeluministeerium, Riigikantselei.

Määruse eelnõud ei kooskõlastanud esialgu Kultuuriministeerium. Haridus- ja Teadusministeerium arutas Kultuuriministeeriumiga esitatud ettepanekuid ning võimalusel võeti neid arvesse. Ettepanekute puhul, mida arvesse ei olnud võimalik võtta, pidas Kultuuriministeerium esitatud selgitusi arusaadavaks ja ammendavaks.

Asutuste ja organisatsioonide ettepanekud võeti võimalusel arvesse, juhul kui ettepanekut ei olnud võimalik arvesse võtta, põhjendati seda. Kooskõlastustabel on lisatud käesoleva seletuskirja juurde (lisa 1).

Katrin Pihor
teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna juhataja